

Uzasadnienie

Rozporządzenie stanowi wykonanie upoważnienia zawartego w art. 21a ust. 3 ustawy z dnia 7 września 1991 r. o *systemie oświaty* (Dz. U. z 2004 r. Nr 256, poz. 2572, z późn. zm.).

Zgodnie z art. 21a ust. 3 ustawy z dnia 7 września 1991 r. minister właściwy do spraw oświaty i wychowania określi, w drodze rozporządzenia, wymagania wobec szkół i placówek, dotyczące realizacji niezbędnych działań w celu tworzenia optymalnych warunków realizacji działalności dydaktycznej, wychowawczej i opiekuńczej oraz innej działalności statutowej, pozwalające na badanie jakości ich pracy – w odniesieniu do różnych typów szkół i rodzajów placówek, z uwzględnieniem charakterystyk spełniania wymagań na poziomie:

- 1) podstawowym - świadczącym o prawidłowym przebiegu procesów kształcenia, wychowania i opieki, umożliwieniu każdemu uczniowi rozwoju na miarę jego indywidualnych możliwości, podejmowaniu przez szkołę lub placówkę działań podnoszących jakość jej pracy, angażowaniu uczniów, rodziców i nauczycieli w działania szkoły lub placówki, a także współpracy ze środowiskiem lokalnym;
- 2) wysokim - świadczącym o wysokiej skuteczności działań, o których mowa w pkt 1, wyrażanej w szczególności efektami kształcenia i wychowania, pozytywnymi opiniami uczniów, rodziców i nauczycieli dotyczącymi adekwatności procesu kształcenia i wychowania do potrzeb i możliwości uczniów oraz doskonaleniem jakości pracy szkoły lub placówki prowadzącym do ich rozwoju i uspołecznienia poprzez angażowanie społeczności szkolnej i środowiska lokalnego.

Wymagania wobec szkół i placówek, określone w rozporządzeniu, dotyczą:

- 1) efektów w zakresie kształcenia, wychowania i opieki oraz realizacji celów i zadań statutowych,
- 2) organizacji procesów kształcenia, wychowania i opieki,
- 3) tworzenia warunków do rozwoju i aktywności uczniów,
- 4) współpracy z rodzicami i środowiskiem lokalnym,
- 5) zarządzania szkołą i placówką.

Wymagania stanowią o pożądanym sposobie realizacji zadań przez szkoły i placówki wskazując ich - uznane za kluczowe - cele i zadania. Wymagania nie obejmują wszystkich możliwych zagadnień związanych z obowiązkami szkoły wobec uczniów i rodziców, ale wskazują wymagania strategiczne i priorytetowe, wybrane w taki sposób, aby pomagały planować i organizować pracę szkoły. Poprzez wymagania wskazane są aspekty działalności szkoły warte podkreślenia jako kluczowe. Szkoły i placówki powinny działać w celu spełnienia wymagań, ale zgodnie ze swoimi możliwościami i uwarunkowaniami. To szkoły powinny dobierać metody i sposoby działania tak, aby umożliwiały one osiągnięcie stanu opisywanego przez wymagania,

ale również odzwierciedlały specyfikę szkoły lub placówki. Wymagania zostały sformułowane w sposób ogólny, pozwalający na wytyczenie kierunków działania i jednocześnie umożliwiający zespołom szkolnym prowadzenie działalności zgodnie z lokalnymi potrzebami i właściwościami. Spełnianie wymagań jest obowiązkiem szkoły, a sposób, w jaki szkoła realizuje poszczególne wymagania zależy od jej autonomicznych decyzji.

Dotychczas wymagania stanowiły załącznik do rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 7 października 2009 r. w sprawie nadzoru pedagogicznego (Dz. U. Nr 168, poz. 1324 z późn. zm). Przepisami ustawy z dnia 20 lutego 2015 r. o zmianie ustawy o systemie oświaty oraz niektórych innych ustaw dodano w ustawie z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty art. 21a, zgodnie z którym minister właściwy do spraw oświaty i wychowania został obowiązany do wydania odrębnego rozporządzenia w sprawie wymagań wobec szkół i placówek.

Nadając wymaganiom rangę odrębnego rozporządzenia podkreślono, że wymagania zostały ustanowione dla szkół i placówek, a nadzór pedagogiczny wyłącznie okresowo bada ich spełnianie. Ewaluacja prowadzona na podstawie wymagań przez organ nadzoru pedagogicznego pozwala na zbieranie informacji na temat procesów zachodzących w szkole, co uzupełnia obraz pracy szkół i ich efektywności, uzyskiwany dzięki egzaminom zewnętrznym. Ewaluacja spełniania wymagań pokazuje co w szkole funkcjonuje właściwie, a co nie, już na etapie nauczania i uczenia się, a nie dopiero po jego zakończeniu.

Wymagania wobec szkół są – obok podstawy programowej – drugim ważnym dokumentem programowym szkoły, wyznaczającym kierunki jej rozwoju.

Uwzględniając różnice w zakresie organizacji i realizowanych zadaniach wymagania sformułowano odrębnie dla:

- przedszkoli, innych form wychowania przedszkolnego,
- szkół podstawowych, gimnazjów, szkół ponadgimnazjalnych, szkół artystycznych, placówek kształcenia ustawicznego, placówek kształcenia praktycznego oraz ośrodków dokształcania i doskonalenia zawodowego,
- placówek oświatowo-wychowawczych i placówek artystycznych,
- placówek doskonalenia nauczycieli, poradni psychologiczno-pedagogicznych i bibliotek pedagogicznych.
- specjalnych ośrodków wychowawczych oraz placówek zapewniających opiekę i wychowanie uczniom w okresie pobierania nauki poza miejscem stałego zamieszkania,
- młodzieżowych ośrodków wychowawczych, młodzieżowych ośrodków socjoterapii, specjalnych ośrodków szklono-wychowawczych, ośrodków umożliwiających dzieciom i młodzieży z upośledzeniem umysłowym w stopniu głębokim, a także dzieciom i młodzieży z upośledzeniem umysłowym z niepełnosprawnościami sprzężonymi realizację odpowiednio

obowiązku rocznego przygotowania przedszkolnego, obowiązku szkolnego i obowiązku nauki.

Wymagania określone w odniesieniu do poszczególnych grup szkół i placówek są adekwatne do specyfiki ich pracy.

Zaproponowane w projektowanym rozporządzeniu brzmienie wymagań i ich charakterystyk stanowi kontynuację funkcjonujących obecnie – na podstawie rozporządzenia z dnia 7 października 2009 r. w sprawie nadzoru pedagogicznego – rozwiązań w tym zakresie. Projektowane rozporządzenie nie zmienia istoty dotychczas obowiązujących wymagań, zarówno co do ich liczby jak i brzmienia. Jedynie dotychczasowe wymaganie: *Respektowane są normy społeczne* zostało rozszerzone o aspekt dotyczący kształtowania postaw uczniów i wychowanków. Ponadto zapis dotyczący realizowania działań antidyskryminacyjnych został przeniesiony z wymagania 6. *Szkoła lub placówka wspomaga rozwój uczniów z uwzględnieniem ich indywidualnej sytuacji* do wymagania 5. *Kształtowane są postawy i respektowane normy społeczne*. Pozostałe zmiany mają charakter porządkujący i polegają przede wszystkim na przesunięciu w charakterystykach poszczególnych wymagań niektórych działań z poziomu podstawowego na wysoki lub odwrotnie. Przesunięcia te wynikają z dotychczasowych doświadczeń i analizy wyników ewaluacji.

Poniżej przedstawiono wymagania wobec szkół, wskazując najistotniejsze zagadnienia, które wymagania te w sobie zawierają.

1. Wymaganie: **Szkoła lub placówka realizuje koncepcję pracy ukierunkowaną na rozwój uczniów**

Szkoła powinna działać zgodnie z przyjętą przez radę pedagogiczną własną koncepcją pracy, uwzględniającą potrzeby rozwojowe uczniów, specyfikę pracy szkoły oraz zidentyfikowane oczekiwania środowiska lokalnego. Koncepcja – ogólny plan działania, określa kierunki pracy lub rozwoju, priorytety oraz powiązane z nimi cele i zadania. Koncepcja odgrywa rolę drogowskazu wytyczając wszystkim członkom społeczności szkolnej ten sam kierunek działania. Istotne jest, aby podstawowe elementy koncepcji były znane uczniom i rodzicom i przez nich akceptowane oraz zgodne z potrzebami środowiska.

2. Wymaganie: **Procesy edukacyjne są zorganizowane w sposób sprzyjający uczeniu się**

Priorytetem pracy szkoły musi być uczenie się i nauczanie. Jakość uczenia się uczniów zależy w dużym stopniu od organizacji procesu nauczania. Dlatego wszystkie procesy edukacyjne powinny być zorganizowane w sposób sprzyjający uczeniu się. Dobra organizacja stanowi nieodzowny warunek skuteczności każdego działania dydaktycznego, zapobiega przypadkowości i chaosowi w realizacji celów,

umożliwia monitorowanie procesów, ich modyfikowanie i doskonalenie. Pozwala równomiernie rozłożyć zajęcia i dostosować je do możliwości uczących się. Warto przy tym pamiętać, że w społeczeństwie wiedzy uczniowie na wszystkich etapach edukacji nie tylko przyswajają przydatną wiedzę i nabywają umiejętności, ale również aktywnie uczestniczą w tworzeniu tej wiedzy oraz w decydowaniu o procesie uczenia się. Dlatego warto w taki sposób organizować procesy zachodzące w szkole, aby nie ograniczać roli szkoły tylko do przekazywania wiedzy, lecz powodować, by była ona także miejscem tworzenia informacji i ich krytycznej analizy. Wymaganie wskazuje, w jaki sposób tworzyć atrakcyjne środowisko uczenia się, angażujące uczniów do samokontroli i odpowiedzialności za własny rozwój. Ważne w tym wymaganie są: adekwatność metod stosowanych przez nauczycieli do potrzeb uczniów, rozwijanie umiejętności uczenia się wśród uczniów, tworzenie atmosfery sprzyjającej uczeniu się, komunikowanie celów i oczekiwań, motywowanie i wspieranie uczniów przez nauczycieli, informowanie uczniów o ich postępach w sposób, który pomaga im się uczyć, wiązanie różnych dziedzin wiedzy i przedmiotów z sobą nawzajem i z rzeczywistością pozaszkolną, wpływ uczniów na przebieg procesu uczenia się, uczenie się od siebie nawzajem, branie przez uczniów odpowiedzialności za proces własnego uczenia się, stosowanie nowatorskich rozwiązań.

3. Wymaganie: **Uczniowie nabywają wiadomości i umiejętności określone w podstawie programowej**

Zmiany w zewnętrznym świecie, na rynku pracy, w gospodarce, polityce, kulturze czy nawet relacjach międzyludzkich (wynikające z procesów globalizacji i przemian demograficznych) wymuszają konieczność nabywania wiedzy i umiejętności, których poprzednie pokolenia nie potrzebowały w takim stopniu, jak wchodzące dzisiaj w dorosłe życie. Zmiany te mają wpływ na projektowanie systemów edukacyjnych. W obowiązującej podstawie programowej jej twórcy podjęli wysiłek odniesienia się do stojących przed edukacją nowych zadań, takich jak zapewnienie dziecku ciągłości rozwoju na kolejnych etapach edukacyjnych i osiągnięcia skuteczności podejmowanych działań dydaktyczno-wychowawczych. Realizacja podstawy programowej pozwala na wspomaganie procesu rozwoju uczniów i kształtowanie postaw sprzyjających ich dalszemu rozwojowi indywidualnemu i społecznemu. Szczególnie istotne jest wykorzystywanie nabytej wiedzy i umiejętności podczas wykonywania zadań i rozwiązywania problemów.

4. Wymaganie: **Uczniowie są aktywni**

Niemożliwe jest prowadzenie procesu edukacyjnego bez aktywności uczących się. Proces uczenia się jest efektywny wtedy, gdy uczący się bierze za niego odpowiedzialność. Z tego powodu wyzwaniem dla szkół i placówek jest tworzenie takich warunków, w których uczniowie są aktywni w trakcie procesu edukacyjnego, zaś zdobywanie wiadomości i umiejętności jest dla nich powodem do satysfakcji. Aktywność uczniów obejmująca różne obszary działania, w tym także dotyczące przebiegu uczenia się, przyczynia się do zwiększenia efektywności tego procesu.

Zaangażowanie na przykład w proces decyzyjny związany z tym, czego i jak się uczymy, bardzo mocno wpływa na poziom uwagi, koncentracji i zainteresowania. Ważnym elementem pracy szkoły jest wspieranie uczniów w podejmowanych przez nich samodzielnych inicjatywach, wpływających na ich wszechstronny rozwój (intelektualny, emocjonalno-społeczny, fizyczny). Wymaganie to podkreśla, że rezultatem pracy nauczycieli są też właściwe postawy uczących się wobec procesu uczenia się.

5. Wymaganie: **Kształtowane są postawy i respektowane normy społeczne**

Jednym z podstawowych warunków prawidłowego procesu uczenia się jest poczucie bezpieczeństwa oraz akceptacji tego, co się dzieje wokół nas. Aktywność intelektualna nierozzerwalnie wiąże się z psychicznym (a nierzadko również materialnym) dobrostanem, dlatego tak ważne jest, aby instytucje zajmujące się aktywnością intelektualną dbały również o klimat, w jakim ta aktywność zachodzi. Wymagane jest zatem, aby szkoły i placówki dbały o respektowanie norm społecznych, co oznacza również, że muszą kształtować postawy zgodne z wartościami i normami społeczeństwa demokratycznego. Poznawanie zasad i rozumienie ich znaczenia dla funkcjonowania społeczności szkolnej i społeczeństwa stanowi element rozwoju, a świadomość tego, jak ważne jest przestrzeganie reguł, decyduje o sukcesie grup. Równie istotne staje się uczenie szacunku dla innych i kształtowanie postawy dialogu, rozumianego nie tylko jako prezentowanie swoich argumentów, ale także jako umiejętność wysłuchania i pochylenia się nad argumentami drugiej strony. Wymaganie to jest ważne dla rozwoju społeczeństwa obywatelskiego. Ważne w tym wymaganium jest, aby realizowane w szkole działania wychowawcze i profilaktyczne były dostosowane do potrzeb uczniów i środowiska.

6. Wymaganie: **Szkoła lub placówka wspomaga rozwój uczniów, z uwzględnieniem ich indywidualnej sytuacji**

Wiadomo, że nierówności społeczne decydują o poziomie życia całych społeczeństw. Tam, gdzie są one (nierówności) mniejsze, żyje się lepiej. Szkoła nie ma dużego wpływu na pochodzenie społeczne i status materialny swoich uczniów. Sytuacja nierówności jest skutkiem działań potężnych mechanizmów społecznych. Ale szkoła może podejmować różnorodne działania, aby zmniejszać wpływ negatywnych czynników środowiskowych na proces uczenia się uczniów. Diagnozowanie indywidualnej sytuacji każdego ucznia, a potem wykorzystywanie wyników tej diagnozy w procesie kierowania rozwojem ucznia, pozwala na wyrównywanie szans edukacyjnych. Takie podejście stwarza wszystkim możliwości korzystania z osiągnięć rozwoju społecznego i gospodarczego. Ten element pracy szkoły znajduje odzwierciedlenie w wymaganium, podkreślającym znaczenie wspomagania rozwoju uczniów uwzględniającego ich indywidualną sytuację. Wymaganie podkreśla potrzebę wysokich oczekiwań wobec uczniów i wspieranie ich w osiąganiu zakładanych celów zgodnie z ich indywidualnymi potrzebami. Pożądanym działaniem

ze strony szkoły jest pomoc w przezwyciężaniu trudności ucznia wynikających z jego sytuacji społecznej.

7. Wymaganie: Nauczyciele współpracują w planowaniu i realizowaniu procesów edukacyjnych

Szkoła to jedno z właściwych miejsc, aby uczyć się współpracy i ją doskonalić. Uczniowie i nauczyciele powinni być przyzwyczajani do zespołowego działania, m.in.: wspólnego planowania, współpracy w realizacji zadań, wspólnych ustaleń, wykorzystywania informacji, rozumienia różnych punktów widzenia. Wskazane jest odnoszenie procesów edukacyjnych nie tylko do indywidualnych działań nauczycieli lecz postrzeganie nauczania uczniów jako wspólnego celu, możliwego do osiągnięcia przy współpracy nauczycieli i uczniów, podczas wymiany doświadczeń w grupie. Wymaganie to odzwierciedla przekonanie, że we współczesnym świecie ważna jest zdolność do efektywnej współpracy i samodoskonalenia. Jednak, aby uczyć współpracy, nauczyciele sami muszą współpracować.

8. Wymaganie: Promowana jest wartość edukacji

Priorytetem szkoły funkcjonującej w społeczeństwie wiedzy jest propagowanie uczenia się przez całe życie i uświadamianie, że nie kończy się ono wraz z opuszczeniem murów szkolnych, ale będzie trwać przez całe dorosłe życie. Ta informacja to pozytywny komunikat, dający nadzieję na ciągły rozwój oraz kreowanie własnej kariery zawodowej. Szkoła powinna skutecznie promować wartość edukacji, a uczniowie powinni wiedzieć, jak się uczyć, aby zdobywanie wiedzy było przyjemne i efektywne, a zdobywanie nowych umiejętności pasjonujące. Wymaganie to próbuje przeciwdziałać zauważalnej pasywności dorosłych w obszarze uczenia się przez całe życie i doskonalenia zawodowego. Dzisiejsza rzeczywistość wymaga od obywateli ciągłego doszkalaniania i uczenia się, a nawyk ten i umiejętności muszą zostać wykształcone już podczas edukacji szkolnej. Temu celowi służy zainteresowanie szkoły losami absolwentów. Wykorzystywanie tej wiedzy może stanowić źródło refleksji na temat szeroko rozumianej jakości pracy szkoły i służyć promowaniu wartości edukacji.

9. Wymaganie: Rodzice są partnerami szkoły lub placówki

Prowadzenie skutecznych działań edukacyjnych i wychowawczych wymaga współdziałania szkoły (nauczycieli) i rodziców. Ważną rolę odgrywają tu partnerskie relacje, których budowanie wymaga zaangażowania ze strony szkoły. Powinna ona stwarzać przestrzeń i motywować do kontaktowania się rodziców z nauczycielami i osobami odpowiedzialnymi za kierowanie szkołą. Partnerstwo z rodzicami nie powinno polegać tylko na ich obecności podczas szkolnych wydarzeń i uroczystościach, ale przede wszystkim służyć ustalaniu wspólnych działań na rzecz wspierania uczniów w uczeniu się. Wszystkie związane z tym tematem badania dowodzą, że o sukcesie edukacyjnym uczniów w dużym stopniu decyduje wsparcie

otrzymywane w domu rodzinnym. Zaangażowanie rodziców w proces edukacyjny pozytywnie wpływa na osiągnięcia uczniów, dlatego właściwym jest, aby szkoła nie tylko zachęcała, ale wręcz wymagała udziału rodziców w tym procesie. Partnerstwo powinno zakładać także angażowanie rodziców w proces podejmowania decyzji dotyczących istotnych aspektów pracy szkoły.

10. Wymaganie: Wykorzystywane są zasoby szkoły lub placówki oraz środowiska lokalnego na rzecz wzajemnego rozwoju

Ważne w pracy szkoły jest jej umiejscowienie w środowisku lokalnym. Chodzi tu o autentyczną współpracę, w ramach której wykorzystuje się zasoby szkoły i środowiska na rzecz wzajemnego rozwoju. Korzystanie przez szkołę z zasobów znajdujących się w najbliższym środowisku służy tworzeniu lub wzbogacaniu warunków podstawowej działalności dydaktycznej, wychowawczej i opiekuńczej szkoły dla rozwoju uczniów. Współpraca może przybierać różną postać – od przekazywania sobie informacji po wspólne organizowanie przedsięwzięć – i może dotyczyć różnej liczby podmiotów w zależności od potrzeb i bogactwa środowiska lokalnego. W wielu środowiskach rola szkoły nie sprowadza się jedynie do edukacji dzieci i młodzieży. Szkoła często staje się instytucją wpływającą na rozwój potencjału społecznego środowiska, w którym działa. Wymaganie to wynika z przeświadczenia, że zasoby szkoły są niewystarczające, aby skutecznie stawić czoła wyzwaniom współczesnego świata. Szkoła musi więc korzystać z zasobów środowiska, jednocześnie umożliwiając otoczeniu korzystanie z jej zasobów, głównie intelektualnych i organizacyjnych.

11. Wymaganie: Szkoła lub placówka, organizując procesy edukacyjne, uwzględnia wnioski z analizy wyników sprawdzianu, egzaminu gimnazjalnego, egzaminu maturalnego, egzaminu potwierdzającego kwalifikacje zawodowe i egzaminu potwierdzającego kwalifikacje w zawodzie oraz innych badań zewnętrznych i wewnętrznych

W szkołach, które działają tak, aby spełniać stawiane im wymagania, decyzje podejmuje się na podstawie pozyskiwanych informacji na temat tej działalności, a refleksja nad jej efektywnością stanowi punkt wyjścia do planowania skutecznych działań. Analizy winny prowadzić do formułowania wniosków i rekomendacji w celu podniesienia jakości procesów edukacyjnych. Wymaganie postulujące uwzględnianie wniosków z analizy danych pochodzących z różnych źródeł podczas organizowania procesów edukacyjnych wywodzi się z przekonania, że można działać lepiej, a kształcenie może być bardziej efektywne, jeśli przy podejmowaniu decyzji będziemy się kierować dowodami na temat skuteczności podejmowanych działań. Wykorzystywanie danych dotyczących efektywności własnej działalności jest przejawem wysokiego profesjonalizmu i chęci rozwoju, a także jedną z podstawowych cech organizacji uczącej się w społeczeństwie wiedzy.

12. Wymaganie: **Zarządzanie szkołą lub placówką służy jej rozwojowi**

Kluczowym elementem decydującym o jakości każdej organizacji, w tym szkoły, jest właściwe zarządzanie. Efektywni dyrektorzy działają celowo, zatrudniają dobrych nauczycieli, budują wspólne rozumienie głównego celu pracy. Dzielą się odpowiedzialnością, angażują nauczycieli w proces podejmowania decyzji powodując, że wszystkie działania planowane i realizowane w szkole są skoncentrowane na uczeniu się. Dyrektor wspiera nauczycieli w rozwoju i ułatwia realizację wspólnie uzgodnionych celów.